

TÓKÉCZKI LÁSZLÓ

„Erőszakos” és „természetes” asszimiláció



apjainkban a friss államiságú szlovákság politikai képviselőinek többsége egyrészt múltat akar magának teremteni, másrészt politikailag agresszíven támadja a felföldi magyarságot és Magyarországot. Magatartásukra a magyar „baloldaliakat” és „liberálisokat” jellemző kettős mérce a tipikus, vagyis az, hogy mindig nekik van igazuk! Csak egy baj van ezzel az állásponttal, az, hogy sem a múlt, sem a tény(szerűség)ek nem változtathatók meg. Vagyis az a tény, hogy „szlovákság” mint nemzet igazából csak a XVIII. század végén kezd lenni, tény. Addig felsőmagyarországi szláv népcsoportok vannak, cseh és ruszin (részben lengyel) bevándorlókkal és beolvadókkal állandóan gyarapodó, sokféle nyelvjárási és folklorisztikus csoportokként. Ezekből a sokféle csoportokból éppen a Magyar Királyság „elhatároló” létezése alkot majd (szlovák) nemzetet (lásd Balassa Zoltán könyvét!)

A felföldi szlávok a teljes társadalmi struktúrájú magyarság és németiség alatt helyezkedett el, csonka – majdnem teljesen alsó – társadalmi réteggé. A felföldi szlávok felemelkedői szinte kivétel nélkül, előbb vagy utóbb, megmagyarosodtak vagy elnémetesedtek. Ez valóban spontán folyamat volt, hiszen kifejezte a társadalmi presztízslétra által gyakorolt vonzást. Történt persze szlávosodás („tótosodás”) is olyan kistérségekben, ahol a magyar vagy német népesség, általában háborús pusztulások miatt, elgyengült vagy szigethelyzetbe szorult. Kevés városi lakosú agrártársadalmak általános képe ez.

Ezeket a sajtószerűségeket még erősítette az, hogy a Felföld általában délre, a magyarság felé nyitott földrajzilag, s így nem véletlen az, hogy a keleti tót (zempléni) nyelvjárási máig távol áll az irodalmi szlováktól. Igaz, hogy ennek a népességnek jelentős része eredetileg (görög katolikus) ruszin volt.

Az sem véletlen, hogy nincs a régmúltra visszanyúló szlovák nemzeti-történelmi (közösségi) emlékezet, mint a magyaroknál. A régi emlékezet ugyanis közös, s mivel zömében a magyaroknál voltak képzett, írástudó és presztízsszel bíró személyek e téren, ma a szlovákság hamisan látja – újkori iskoláztatása révén – 150 évnél korábbi történelmét. A jelenből és a közelmúltból vetít ugyanis vissza mindent, amikor már kezdett lenni, illetve volt szlovák nemzeti tudatú, műveltebb szlovák értelmiség. Csakhogy ez a kései közösségképződés óriási problémákat okoz az új nemzet képviselőinek. Azt a tényt ugyanis, hogy nem vagy igen kevésbé „találták meg” magukat, illetve elődeiket a Magyar Királyság régi történetében, ők egyszerűen az állandó „elnyomásnak” tudták be. (Nagyjából egyébként ugyanez a helyzet az erdélyi románság sovíniszta képviselőivel is!). Pedig a valóságban a magyar történelemben mindig voltak felföldi szlávok, szláv eredetű egyének is, csakhogy nem egy nem is létező (nemzeti) közösség képviselőjeként! A Fejér megyei származású magyar Csák Mátét éppen úgy nem lehet szlováknak minősíteni, mint a vegyes házasságból (apja tót, anyja magyar) született Bél Mátyást vagy akár a „differenciálatlanul” szláv Svatoplukot. Modern fogalmakkal nem lehet a régmúltat megérteni és leírni.

[*Kérdez az idő*]

Aligha véletlen az, hogy a mai szlovák nemzettudat nem nagyon tud mit kezdeni az egykor a Felföldre menekült huszitákkal vagy az úgyszintén tömegesen ide menekülő cseh protestánsokkal (Fehérhegy, 1620 után). Őket ugyanis csehként lehet azonosítani, noha később utódaiknak nagy szerepük lesz a tót etnogenezisben, ahogyan az imperialista újkori cseh törekvéseknek (bankok, gazdasági vállalkozások stb.) is. Egészében tehát azt mondhatjuk, hogy lehet különböző szláv előzményeket a mai szlovák nemzethez kapcsolni, mint múltat, de ezeket nem lehet – mondjuk – a lengyel, horvát, német vagy magyar nemesi (polgári) múlthoz hasonlóan magyarázni.

A szlovák nemzettudat magyarokkal szemben kialakult tartalmi és tendenciái így nem véletlenül koncentrálnak a reformkorra (kevésbé) és leginkább a dualizmus korára, akkorra, amikor egy nagyon hátrányos helyzetű nemzeti közösség „ébredni” kezdett. Jellemző módon ekkor is a magyar radikális nacionalizmusnál nem kevésbé imperialista cseh nacionalizmus segítségével! A tót agrártársadalomnak iparilag kedvező településterülete s az ebből fakadó városiasodása ugyanis nem előnyöket hozott, hanem asszimilációs „veszélyeket”. A Felföldön a városok korábban is többségében németek, délebbre magyarok voltak, s így az öt magyar iparfejlesztési törvény következtében fellendülő felvidéki városokban egyre több magyar iparos és nincstelen telepedett le.

A katolikus és evangélikus egyházakban *egyénileg* sok szlovák csinált karriert, de zömük etnikailag/nemzetileg már nem volt, nem lett népe képviselője. Egyszerűen, mint már jeleztük, mivel nem volt kiépült szlovák nemzeti hagyomány és műveltség. Így aztán a szlovák nemzeti művelődés is magyar és német nyelvűségen alapozódott meg! A két és három nyelvűség pedig asszimilációs helyzet. Nem kell ehhez „elnyomni” senkit.

Az 1868-as magyar nemzetiségi törvény hosszú évtizedekig az egyetlen ilyen törvény a világon természetesen nem akarta a szlovák politikai nemzet fejlődését szolgálni, hiszen francia (nyugati) alapon állva az egyéni állampolgári jogok foglalatára (mint egyébként máig a nemzetközi jog!) volt. A magyar államnak és a magyar nemzetiségű társadalmának a szlováksághoz való viszonya másrészt történelmi alapon állt. Vagyis természetesnek tartotta az ezeréves ország integritását, s ahol lehetett, ott akadályozta a nemzetiségek egyre öntörvényűbb közösségi (hatalmi) politikai törekvéseit.

Ez a magyar törekvés különösen jogosnak tűnt – 1848–49 után! – a pánszlávizmussal közismerten rokonszenvező, mert egyébként gyenge szlovák mozgalommal szemben. Akik így nemsokára a magyarokkal – a trialista kísérletük meghiúsulása óta – nem különösebben barátságos csehekkel kezdtek el együttműködni. De a magyar hatóságoknak soha nem jutott eszébe kitelepítés, deportálás, kisajátítás, munkahelyről való elbocsátás még a legvadabb nemzetiségi agitátorokkal szemben sem. A magyarelles sajtóagitációt államfogházzal, vagyis tulajdonképpen az ilyen tevékenység ideiglenes lehetetlenné tételével büntették. Tehát ez – minden mai hazudozás ellenére – nem volt börtön!

A szlovákellenes magyar politika leginkább az iskoláztatás nehezítésében, egy magyarelles értelmiség kialakulása megakadályozási kísérletében állt. A korabeli magyar liberális jogállamiságban nem is volt mód többre. A hazai szlovák asszimiláció zömét a városok „okozták” (főleg Budapest!), s a nagy kivándorlást sem a nemzetiségi „elnyomás” váltotta ki, hanem a mindenhol ezt okozó, „nagy demográfiai átmenet”, illetve a tót vidékek nagy részének kedvezőtlen termőhelyi adottsága. (Nota bene: ugyanez történt a székelyeknél is!)

A mai szlovákság két valódi nagyobb sérelmet tud csupán felsorolni: az egyik a Matica Slovenska és a három szlovák középiskola bezárása (1875), majd az Apponyi-féle iskolai törvény (1908). Ezek már sok akkori magyar kritikus szerint is hatástalanok és feleslegesek voltak. De a szlovák asszimiláció gyorsulását nem e két intézkedés, hanem a szlovákság zömének öntudatlansága és szervezetlensége okozta. Mögójük nem állt oda sem a katolikus, sem az evangélikus egyház, mint a románok mögé az orthodox és a görög katolikus egyház. Vagyis ismét egy történetileg kialakult helyzet s nem az „elnyomás” működött. Lehet itt vádolni az egykori magyar politikát, de ebben a korban a gyarmatosítás és nem a nemzetiségek egyenjogúsága és autonómiája volt Európában napirenden. Az, hogy a szlovákság történeti alapon egyenlő volt társadalmilag a magyarsággal, 1848 mutatta, amikor a szlovák jobbágy megkülönböztetés nélkül szabadult fel „magyar urak” által s jórészt – mint ez később kiderült a „magyar urak” kárára!

Így hát nyugodtan mondhatjuk azt, hogy a szlovák nemzet a történelem szokásosan „faramuci módon” működésének eredménye. De ezzel ki kellene tudni békülni mindenkinek – főleg az illetékes kedvezményezetteknek.

S most nézzük át röviden, mi történt 1920 után Csehszlovákiában – s közben 1939 és 1944 között Szlovákiában – s aztán 1945 és 1992 között újra Csehszlovákiában majd ezután Szlovákiában!

1920 után először is elűztek otthonából több mint 100 000 magyart, sok tízezer magyartól elvették tulajdonát, munkáját, s kitelepítették őket a homogén „szlovák földnek” minősített lakóhelyéről. Sokakat már akkor más identitásra kényszerítettek („névelemzés”, zsidók). Közigazgatásilag új egységeket kreáltak, a református egyházat elnyomták, az evangélikus és katolikus egyházban a magyarságot hátrányos helyzetbe kényszerítették. Mindezt a „demokrácia” címszó alatt.

A Szlovák Államban a magyarok másodrendű polgárok voltak. Sorsukat Esterházy János máig reprezentálja!

1945 után a magyarok elveszítik állampolgári jogaikat (tulajdonképpen „kollektíven fasiszták” lettek – Benes-dekrétumok), másfél száz ezer magyar kényszerül menekülni, illetve „lakosságcsereben” elhagyni szülőföldjét! Több mint félszáz ezer magyart deportáltak Csehországba az elűzött németek helyére (aránytalan volt a „háborús bűnösök” számonkérése is nemzetiség szerint!), s végül, ha valaki jogait akarta, akkor „reszlovakizálhatott”, vagyis minden józan ész ellenére esetleg úgy, hogy tótul nem is tudott, szlováknak vallotta magát!

Ma a szlovák politikai „elit” többsége folyton a régi magyar bűnökről beszél egyrészt, másrészt viszont a fenti események ellenére a magyarság „természetes asszimilációjáról” konfabulál. Miközben történetileg az a valóság, hogy a trianoni „béke”-diktátum olyan területeket adott Csehszlovákiának (s így utóbb Szlovákiának), ahol szlovákok jelentősebb számban legfeljebb egy-két városban éltek (pl. Pozsony, Kassa, Nyitra). A mai szlovákiai magyarság tehát mindig eredeti településterületén, a szülőföldjén élt mint magyar.

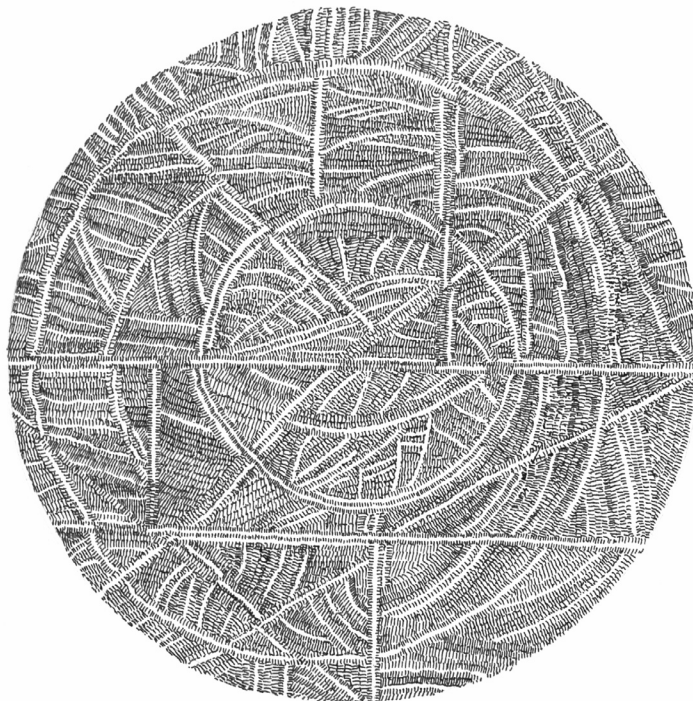
A mai tót politika a valóságban az egykori magyar sovíniszták akkor meg nem valószínűsített követelései szerint cselekszik. Egy százalmas és taszító mozzanattal kiegészítve: még mindig áldozatnak hazudva magát. S teszik mindezt az elvileg közös Európában. Mint ha bárki veszélyeztetné őket friss, de organikuság szempontjából valójában – főleg a városokban! – gyökértelen nemzeti létükben. Kevés olyan emberük van, aki sajátos történelmi és identitási helyzetüket világosan látja, s nem egy értelmetlen konfrontációs kurzusban kívánja a megoldást.

[*Kérdez az idő*]

Egyetlen nemzetet sem szabad „lenézni”, hiszen – bárhogyan keletkezett is az – mindegyik Isten teremtő gondolata! Csak egy valamit nem volna szabad: például azt állítani – s más hasonlókat –, hogy Szlovákia első olimpiai érmét 1904-ben Saint Louisban nyerte. S közben az illető magyar nemzetiségű sportoló családját, utódait 1945 után elűzik Magyarországra! De nem lehetnének a felvidéki kastélyok, várak építői-urai egyszer tótok, máskor meg „elnyomó” magyarok! S ahogyan nem lehetnének automatikusan szlovákok jelentős történelmi személyiségek (hivatalos, akadémiai, tehát „tudományos” névátírással!) csak azért, mert 1920 előtt a mai Szlovákia területén születtek és/vagy éltek!

Nem volna szabad egy közösségi identitást valakikkel szemben, negatívumok alapján felépíteni, s a jövő generációk nevelésében hazugságokat nemzeti „saroktételekként” alkalmazni. A valódi múlt adhat csak egészséges s egyébként szükséges öntudatot, önazonosságot. Talán nem véletlen az – gondolkodjanak el ezen szlovák szomszédaink! –, hogy a csehek valóban lenézték őket, s bár a magyarokkal szemben „szabad kezet” kaptak, de egyenjogúvá sohasem lehetettek Csehszlovákiában. A mese, a mítosz ugyan szükséges kellék egy közösség öntudatához, de csak akkor, ha azok a valóságos múlt szinte esztétikailag szükséges kiegészítői. Ha minden mese, akkor egy nép is örökké gyermek marad! Buta és infantilis agressziókkal!

(A szövegben váltakozva szerepel a tót és a szlovák jelző. Csak jelezni szerettem volna ezzel azt, hogy egyetlen nép sem teheti kötelezővé mások számára önelnevezését! Lásd a cigány és roma párhuzam, sőt kizárólagosság hülyeségét!)



Csillagtérkép

TÖRKÉCZKI LÁSZLÓ (1951) történész. Az ELTE tanára, a *Valóság* című folyóirat főszerkesztője, a *Hitel* szerkesztője.